

ТЕЛІПКО І. В.

Викладач педагогічних дисциплін
Дніпропетровський педагогічний коледж
Дніпропетровського національного університету
Імені Олеся Гончара

ФОРМУВАННЯ ГНОСЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Зміни, що відбуваються у сучасному суспільстві вимагають перебудови усіх сфер суспільної діяльності, в тому числі і освіти. Сучасна освіта, як один з головних інститутів формування особистості, має орієнтуватися на вимоги, які ставиться перед людиною-фахівцем певної галузі. Головною тенденцією в освіті має бути переорієнтація акцентів з процесу накопичення знань до опанування способами діяльності. Можна сказати, що, так званий, «інформаційний енциклопедист» зараз є не на стільки цінним для суспільства, ніж особистість, яка здатна опанувати нові професійні знання та уміння. Нормативно-правова база системи освіти, яка включає Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Державну національну програму «Освіта: Україна XXI століття», «Національну доктрину розвитку освіти» та інші, визначає вимоги до високої кваліфікації педагогічних працівників. За таких умов навчальний процес повинен організовуватися як активна взаємодія викладача та тих, хто навчається, повинні створюватися умови для активної творчої діяльності усіх учасників навчально-виховного процесу, котра стимулює генерацію ідей самим суб'єктом у ході пізнавальної та дослідницької діяльності.

Перші кроки входження України до єдиного ринку праці вищої кваліфікації в Європі повинні супроводжуватися активним розвитком компетентнісного підходу в українській системі освіти. У XXI столітті компетентнісний підхід є методологією, яка активно впливає на професійну підготовку у вищих навчальних закладах. Найбільш значущими завданнями національних систем освіти за компетентнісною концепцією ЮНЕСКО визначено такі: «навчитися жити разом», «навчитися бути», «навчитися робити», а також «навчитися пізнавати». Отже, елемент уміння пізнавати входить до переліку ключових компетенцій сучасного фахівця.

Процес пізнання людиною дійсності є предметом вивчення багатьох дисциплін. Зокрема можна виділити філософський аспект процесу пізнання, а саме гносеологію. За визначенням, гносеологія (від грец. *gnosis* – знання та *logos* – вчення) вживається в двох основних значеннях: 1) як вчення про всезагальні механізми і закономірності пізнавальної діяльності як такої; 2) як філософська дисципліна, предметом дослідження якої є одна форма пізнання – наукове пізнання. Також гносеологію визначають як розділ філософії, у

якому вивчається проблеми природи пізнання, відношення знання до реальності, досліджуються всезагальні передумови пізнання, виявляються умови його достовірності та істинності.

Виходячи з того, що компетенція – це динамічна комбінація характеристик (що відносяться до знань і їх застосування, умінь, навичок, здібностей, цінностей і особистих якостей), що висвітлює результати навчання за освітньою програмою, можна визначити, що гносеологічна компетенція – це сукупність компетенцій у сфері самостійної пізнавальної діяльності: знання та вміння ціле покладання, планування, аналізу, рефлексії, самооцінки навчально-пізнавальної діяльності. У межах цієї компетенції визначаються вимоги відповідної функціональної грамотності: вміння розрізняти факти від домислів, володіння вимірjuвальними навиками, використання різних методів пізнання.

Формування гносеологічної компетенції має особливо важливе значення для майбутніх учителів початкової школи. Адже саме від вчителя початкових класів залежить рівень розвитку та освіченості майбутніх поколінь. Рівень розвитку гносеологічної компетенції вчителя безпосередньо впливатиме на навчання та розвиток молодших школярів. Якщо вчитель уміє пізнавати навколишню дійсність, він зможе навчити цьому учнів.

Як наголошує В. Кремень, сьогодні є важливими творчість мислення, яка має формуватися й розвиватися у процесі навчання, здатність перетворювати теоретичні й практичні знання на особистісні, власні стратегії та методи розв'язання професійних задач. Дослідження наукового фонду дозволяє стверджувати, що наукове пізнання є сутнісною характеристикою культури, тією творчою діяльністю, котра спрямована на отримання вірогідних знань про світ. Саме тому проблема активізації пізнавальних процесів, формування науково-пізнавальної компетентності, розвитку мисленнєвих здібностей особистості набуває особливої актуальності. З давнини до нашого часу мислителі закликали розглядати пізнання у зв'язку з духовністю, моральними якостями, глибиною і продуктивністю мислення. Метою пізнання в усі часи має бути виховання гуманності, мудрості, досконалості людини [Кожухар Ж.В. Структурний аналіз науково-пізнавальної компетентності майбутніх учителів інформатики / Ж.В. Кожухар // Теорія та методика навчання та виховання. – 2013. – Вип. 33. – С. 74-83].

Питання застосування компетентнісного підходу ґрунтовно розглянуто в роботах В. Вербицького, Г. Зайчука, Е. Зєра, І. Зимньої, Д. Заводчикова, Н. Мурованої, О. Овчарук, О. Пометун, М. Пустового, М. Сосніна, Н. Табачук, М. Філатова, А. Хуторського, Ю. Швалба та ін.

